

БУРМІСТЕНКО Т. В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СОЦІОДИСКУРСИВНІ АСПЕКТИ ПОЗИЦІОНУВАННЯ АВТОРА У ФРАНЦУЗЬКІЙ ОФІЦІЙНІЙ ПРОМОВІ

У статті пропонується аналіз типової офіційної промови президента Франції Ніколя Саркозі з точки зору позиціонування мовця та протиставлення його до інших. Виокремлено лексичні та граматичні засоби для реалізації наміру мовця.

Ключові слова: офіційна промова, реципієнт повідомлення, комунікативний намір мовця, індивідуальна експресивність мовця.

В статье предлагается анализ типичной официальной речи президента Франции Николя Саркози с точки зрения позиционирования говорящего и противопоставления его другим. Выделены лексические и грамматические средства для реализации намерения говорящего.

Ключевые слова: официальная речь, реципиент сообщения, коммуникативное намерение говорящего, индивидуальная экспрессивность говорящего.

The article presents the analysis of a typical official speech of the French President Nicolas Sarkozy in terms of positioning of the speaker and his opposition to the others. Lexical and grammatical means of the realisation of the speaker's intention were pointed out.

Keywords: official speech, message's recipient, speaker's communicative intention, speaker's individual expressiveness.

Мета. Враховуючи важливість проблеми розуміння політичного тексту, у даній статті здійснюється аналіз лексико-семантичних особливостей вираження емотивності та персональної точки зору мовця в офіційній промові. **Актуальність** обраної теми дослідження зумовлено загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на аналіз функціонування мовних одиниць з урахуванням не тільки їх структурно-семантичних, але й комунікативно-прагматичних особливостей. Інтеграція політичних суб'єктів в процес політичної комунікації є дуже динамічною, і однією з найпоширеніших стратегій є стратегія ідентифікації. **Об'єктом** дослідження в даній статті обрано офіційні промови діючого президента Франції Ніколя Саркозі.

У сучасному масовому суспільстві політична сцена зазвичай формується за рахунок створення і медіатизованого розповсюдження певного медіа-продукту, а також індивідуального чи міжособистісного його споживання. Ця “медіатизація” політики не залишається без наслідків. ЗМІ, фактично, нав'язують свої комунікативні домовленості: сенсаційна інформація, глибоко вкорінена в певну актуальну подію – трагічну, надзвичайну чи визначну, – створює підґрунтя для свідчень, суперечливих аналізів, чи навіть полеміки її активних учасників, кваліфікованих свідків чи

експертів. Політик дуже часто повинен сам створювати подію, що можливо тільки за допомогою ЗМІ.

Повідомлення про якісь події передбачає, крім всього іншого, здатність прогнозування його ймовірне сприйняття. Політик повинен передбачити дискурсивні очікування реципієнтів стосовно, наприклад, найбільш популярних типів аргументації або виразності. Ці вподобання можуть варіюватися і з плином часу, і у різних категорій публіки, і згідно з соціальним значенням події; але вони по своїй суті становлять досить стабільні конфігурації, що дає змогу говорити у даному випадку про “комунікативні домовленості” [1].

Дані домовленості варто розглядати також як результат активного співіснування та спів-конструювання, під час яких розвивається і автор/мовець, і одержувач повідомлення у випадку як відстроченої так і безпосередньої взаємодії; як творчу діяльність, що має на меті створити, зрозуміти і описати один і той самий світ в сумісно продуманому контексті завдяки, власне, тексту [2].

З цього приводу варто розлучитися, навіть у політиці, з міфом про пасивного слухача, яким можна маніпулювати. Розуміння не є відповіддю, яка автоматично викликається лінгвістичними стимулами. Воно залежить від бази концептуальних і лінгвістичних знань, які активуються текстом, а також від стратегій, які використовує читач у переслідуваних ним цілях. Реципієнт повідомлення є активним, оскільки будь-яке повідомлення (текст) може розглядатися як сукупність певних семантичних і прагматичних настанов, які по своїй сутності є неповними і двозначними, і які можуть сприйматись в кожному конкретному випадку по-різному. Іншими словами, механізм побудови висновків на основі відповідності джерелу стає необхідним для того, щоб читач сформував логічні і послідовні гіпотези на основі комбінування декількох джерел інформації (тексту і контексту) [3]. Він також буде спиратися на специфічні норми прочитання (комунікативні домовленості). Коротко кажучи, зрозуміти – це не означає запам’ятати текст у повному його обсязі, а, не замикаючись на словниковому запасі чи синтаксисі тексту, вловити його семантичну послідовність, глибинні причинно-наслідкові зв’язки і зуміти вибудувати ієрархію речень у тексті (визначити його макро-структуру), щоб сформувати для себе “модель ситуації”. З цієї точки зору важливим стає оцінити вплив деяких семіо-лінгвістичних змінних параметрів і соціального включення у трактування самої інформації, тобто виділити стратегії, які скеровують вибір, відбудову у пам’яті і формування у думці реципієнта певних уявлень, думок та суджень,

появу яких можна вважати суттєвим наближенням до комунікативного наміру мовця [4:8].

Нашу увагу привернув виступ президента Франції pana Ніколя Саркозі 15 листопада 2011 року в місті Бордо. Цю промову було адресовано всьому керівництву країни, і вона мала назву *“Préservation de notre modèle social et lutte contre les fraudes à la Sécurité sociale”* [5]. Крім свого виняткового характеру: попередження, адресованого більшості уряду і парламентарям щодо необхідності проведення непопулярних реформ у соціальній сфері, незважаючи на опір “деяких сил”, оригінал тексту являє собою досить цікавий вибір конструкцій для позначення відсторонення від цієї неприємної ситуації. Це відсторонення повинно сприяти індивідуалізації автора промови. Це виражається, насамперед, у суб’єктивному перекладанні відповідальності на ІНШИХ, відстороненні від ТИХ, хто сприяв такій ситуації, а також у виразнішому, більш емоційному ніж зазвичай забарвленні мовлення, як наприклад:

“Je veux dire que je n'accepte pas ces mensonges et que je n'accepte pas ces outrances [5:1]”. “Frauder, que dis-je, voler la Sécurité sociale, c'est trahir la confiance de tous les Français et c'est porter un coup terrible à la belle idée nécessaire de solidarité nationale [5:4]”. “Deux décisions qui ont été prises ont eu des conséquences catastrophiques sur la compétitivité de la France [5:6]”, тощо.

Ця зосередженість на емоціях і бажаннях, актах оцінки і заклику до порядку мовця-президента, стурбованого і пригніченого критичною ситуацією, має вплинути на вибір висловлень, які залишаться у пам'яті слухачів, і на їх трактування. Дистанціювання від причин неприйнятної ситуації та відповідальності за наслідки відбувається завдяки перекладанню відповідальності на КОГОСЬ абстрактного, безособового і неprisутнього під час промови. Базова семіотична опозиція “свій” (“друг”) – “чужий” (“ворог”) чітко розставляє учасників політичної комунікації на полярні позиції. Будь-яке об'єднання політиків, будь-яка група або партія ставить перед собою завдання виробити свою систему ідентифікуючих ознак, які б дозволяли відрізнити “своїх” від “чужих”. Поняття ідентичності та дистанціювання від “інших” утворюють стійку опозицію, оскільки процес пошуку, набуття та вираження індивідуальної та соціальної ідентичності завжди є також процесом відділення себе від інших. По суті, ці два процеси є полюсом однієї шкали. Об'єктами мовної ідентифікації та дистанціювання у сфері політичної комунікації є перш за все ідеї, цілі, цінності, а також соціальні групи і окремі особистості. У промові навмисно відсутні посилання на деяких дійових осіб, які постають анонімними за допомогою

невизначених займенникових форм: *ceux qui, on, les uns* або розмиті вживанням пасивних конструкцій з метою послаблення очевидної загрози вказати реальних винуватців ситуації (високопосадовці):

“*Je veux dire que ceux qui ont trahi l'héritage du CNR, ce sont ceux, qui depuis des décennies, ont refusé toute réforme par lâcheté politique ou par opportunisme. Là est la trahison dans notre modèle social. Ceux qui ont trahi l'héritage du CNR, ce sont ceux qui pendant des décennies ont bien soigneusement dissimulé aux Français qu'ils finançaient leur système de protection sociale à coup de déficit et à coup de dette [5:1]”. “Ceux qui refusent la réforme des retraites sont prêts à détruire un acquis social majeur [5:2]”. “Celui qui minore ses ressources pour obtenir une prestation vole les Français... Celui qui emploie un salarié sans le déclarer à la Sécurité Sociale triche au détriment de la collectivité [5:5]”*

З іншого боку, промова будується таким чином, що крім визначення причин і наслідків кризової ситуації та полемічного приписування відповідальності супротивникам, мовець неодноразово підкреслює свою особову незгоду і намір розв'язати цю складну задачу: “*C'est le cœur de mon engagement politique [5:2]”, “Je suis, plus que tout autre, attaché à l'idéal fixé par le général de GAULLE ... [5:2]”, “... je n'accepterai pas le mensonge, la dissimulation de la vérité, au prétexte qu'il y a des rendez-vous électoraux qui arrivent [5:3]”, “ Les uns promettent des dépenses, les autres subissent les augmentations d'impôts. Je refuse cette stratégie [5:3]”*

На думку Г. Г. Почепцова, протиставлення “друг” – “ворог” активізується “... в політиці навіть в абсолютно спокійній обстановці. Парламент стає опонентом Президента, партії роздають ярлики направо і наліво. Це не викликає відторгнення у населення, оскільки наявність ворога робить політику набагато більш видовищною і зрозумілою” [6:495].

Орієнтиром для інтерпретації повідомлення (промови Ніколя Саркозі) слухачем можуть слугувати наступні елементи: 1) Констатація фактів (проблеми) в інтерпретації мовця: в країні є певні сили, які заважають прогресивному розвитку країни – “*ceux, qui depuis des décennies, ont refusé toute réforme [5:1]”*. 2) Докази, реальні підтвердження того, що відбулося: “*Deux décisions qui ont été prises ont eu des conséquences catastrophiques sur la compétitivité de la France [5:6]”*. 3) Надання причини того, що відбулося: “*... ceux qui ont trahi l'héritage du CNR, ce sont ceux, qui depuis des décennies, ont refusé toute réforme par lâcheté politique ou par opportunisme [5:1]”*. 4) Емоційна персональна оцінка ситуації, обурення: “*Je veux dire que je n'accepte pas ces mensonges et que je n'accepte pas ces outrances Là est la*

trahison dans notre modèle social Frauder la Sécurité sociale, c'est voler. C'est voler chacun et chacune d'entre nous [5:4]". 5) Наслідки для країни: "La certitude que le statu quo de notre modèle de financement n'est plus possible sera ma conclusion ... le coût très élevé du travail dans notre pays pénalise notre économie [5:6]". 6) Застереження: "Il en va de la compétitivité de notre pays [5:6]". 7) Заклик до активної дії: "Nous devons repenser le système de financement de notre système social [5:7]".

Так може бути представлена схематично модель розуміння промови президента. Однак, будь-яке сприйняття промови вимагає певних знань стосовно об'єктів референцій. У даному випадку передбачається, що слухачі добре ознайомлені з проблемою пенсійної реформи у Франції і пов'язаною з нею полемікою в суспільстві. Необізнаність з цими проблемами може бути суттєвою перешкодою в розумінні тексту промови.

Розумінню тексту промови сприяє особиста експресивність мовця та чітко окреслене аргументування. Індивідуальна експресивність та емоційна персональна оцінка проблеми (ЖЕ) впливають головним чином на увагу слухачів і викликають емоційне сприйняття інформації на рівні особистого оцінювання та порівняння зі своїм ставленням до проблеми, при цьому точність у запам'ятовуванні змісту самої промови відходить на другий план. В цьому виражається пафосний аспект промови.

Проведене дослідження дозволило поглибити вивчення особливостей вираження емотивності та засобів відбиття авторської оцінки в офіційній промові. **Перспективи подальшого дослідження** вбачаємо у поглибленому вивченні лінгвістичних засобів для вираження авторської думки та для реалізації авторського наміру в офіційній промові, яка є дуже ритуалізованою.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Купина Н. А.* Агитационный дискурс: в поисках жанров влияния / Наталия Александровна Купина // Культурно-речевая ситуация в современной России / под ред. Н. А. *Купиной*. – Екатеринбург, 2000. – С. 216–233.
2. *Арутюнова Н. Д.* Истоки, проблемы и категории прагматики / Нина Давидовна Арутюнова, Елена Викторовна Падучева // Новое в зарубежной лингвистике: сб. науч. статей / сост. Нина Давидовна Арутюнова. – М.: Прогресс, 1985. – Вып. 16: Лингвистическая прагматика. – С. 8–42.
3. *Мальшева О. П.* Политический дискурс как средство манипуляции сознанием / Ольга Петровна Мальшева // Дискурс: концептуальные признаки и особенности их осмысления. – 2007. – Вып. 1. – С. 201–206.
4. *Chabrol C.* Un discours politique en réception: mémorisation et compréhension [Електронний ресурс] / Claude Chabrol, Odile Camus-Malavergne // Mots. Septembre 1994. – N 40. – С. 7–24. – Режим доступу до журн.: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/mots_0243-6450_1994_num_40_1_1904.
5. *Sarkozy N.* Préservation de notre modèle social et lutte contre les fraudes à la Sécurité sociale [Електронний ресурс] / Nicolas Sarkozy // Discours de M. le Président de la République. – Bordeaux – 15 novembre 2011. – Режим доступу до журн.: <http://www.elysee.fr/president/les-actualites/discours/2011/preservation-de-notre-modele-social-et-lutte.12434.html>.
6. *Почепцов Г. Г.* Имиджология / Георгий Георгиевич Почепцов. – М.: Рефл-бук, К.: Ваклер, 2000. – 768 с.